

Nā runga i tēnei whakaaro i waiho e mātou kia 7 ngā wāhi matua o te mahi.

Anei e rārangi nei aua wāhanga e 7 rā me te take i whāia ai ko ēnei:

Ngā whakatauki

mā ēnei e whakarāpopoto te whakaaro o te tangata, e whakaniko hoki i tāna i kī ai. Ka kitea te mōhio o te tangata ki te kōrero ki te whakamahia ēnei ki te wāhi e tika ana.

Ngā kiwaha, ngā kīrehu

ngā rerenga kōrero e tino Māori ai te wairua o te kōrero. E uaua ana ki te hunga kāore i te rongo i te reo Māori ia rā, ia rā engari mau ana kei hea kē mai!

Te aroā pānui

hei whakawhānui i te mōhio ki te kupu kia kore ai e noho tonu ki te kupu kotahi mō ake tonu atu engari e taea ana te tiki kupu kē atu.

Te whakapākehā

mā konei e kitea ai te tino mārama o te tangata ki ngā kupu kei mua i a ia. Mā tēnei momo mahi anō hoki e kitea ai te āhei ōna ki te whakakākahu i tāna i mārama ai ki te kupu Pākehā. He nui te hunga whakahē i tēnei mahi engari he tino hua anō tōna.

Te whakamāori

ko tā tēnei he kite menā ka taea te whakaaro o tētahi kē atu te whakakākahu ki te kupu Māori. He mahi uaua nā te mea e herea ana ki ngā kupu kei mua i te aroaro. E tino taea ai me tino mōhio anō ki te reo Pākehā.

Ngā whakatikatika hapa

he nui ngā tapepetanga e rangona ana, ā, ahakoa pēhea te whakatika atu ka hē tonu mai. He aha ai? He kore tonu nō ngā kaiwhakaako e whakarongo; arā, kei te rongo engari tē whakarongo! He mahi nui tēnei engari me whai kia tika rā anō mai.

Te tuhituhi

katoa ngā mahi o runga ake nei ka riro mā te tuhituhi e whakaū. He nui te hunga kāore e pai mai ki te taha tuhituhi engari he tino hua kei roto i tēnei mahi. Nā reira ka whāia tonutia.

He mahi atu anō engari ko ō runga nei ngā tino mahi o roto i ngā kura.

I whakatauhia anō hoki me waiho ko te tau 1995 hei tau whakanui i te reo Māori – tōna ora, tōna mau, tōna kōrerotia tonutia ahakoa e hia kē tāmitanga – ā, hei whakaoho anō hoki i a Māori rāua ko Pākehā kia kaha ake te aro mai.

Haere nā ēnā whakanui puta noa i te motu, ā, ko te whakaterenga o te tau i tū ki te whare pāremata i raro anō i te maru o te Minita Māori o taua wā, o te Hōnore John Luxton. Nā Tā Pāora Reeves te karakia whakaterere, ā, ko te kairangi mō te tau ko te Arikinui, ko Te Ata-i-rangi-Kaahu. Rangatira ana te whakaterenga o te waka, ā, nō te ūnga ki uta kotahi tau i muri mai he mea whakatepe ngā mahi ki te Hui Taumata Reo Māori.

Putā katoa mai ana ōna tāngata whai wāhi mai ki te reo Māori ki reira whakaputa ai i ō rātou whakaaro mō te reo Māori. I rere tonu ngā pātai menā i whai hua taua hui, ā, heoi anō tāku nā whakahoki ki tērā tautapa menā e riro ana mā tēnei e kaha ake ai te aro mai o te Māori e whai hua ana – kāore i kō atu, kāore i kō mai o tērā.

Koirā anō hoki te wā i puta ai te kohikohinga kupu hou, a Te Matatiki.

Ko tēnei o ngā whakaputanga nā Te Haumihiata Mason rāua ko Hēni Jacob te nuinga o te mahi. E hia kē atu anō nei hoki ngā kupu kua puta kē i mua atu i tēnā, ā, koirā kē ngā kupu i te kaha te haria i mua mai o te putanga o te Matatiki hou. Aua atu, kei te kaha te whāia mai o ngā kupu hou. Ahakoa mātou tono atu ki ngā iwi, ki ngā whakahaere kia tukuna mai ko ā rātou kupu kia taea anō ai hoki ērā te pānui ki te motu whānui mā roto o 'He Muka' te tatari tonu nei mātou, e kare mā e!

Koiane anō hoki te tau i whakahaeretia ai te tirohanga kaikōrero Māori kia mōhiotia ai tokohia nei te hunga mōhio ki te kōrero Māori.

Kitea ana e taua tirohanga ko tōna āhua 163 mano nei mai i te hunga tino matatau ki te hunga itiiti nei ngā kupu kei te mōhio rātou. Ka mutu ko te pakeke o te hunga i uiuia ko te 16 piki atu ko raro mai i tērā pakeke kāore i tirohia i runga tonu i te uaua o te kimi pātai e mārama ana ki taua hunga.